

РОЗДІЛ 6 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 343.98:343.533.2

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ОБІГУ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

NORMATIVE LEGAL PROTECTION AGAINST LEGAL APPROXIMATION IN THE FIELD OF CIRCULATION OF PEDUCATIONAL GOODS

Бернадін В.А.,

*ад'юнкта кафедри адміністративного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

У статті проаналізовано нормативно-правове забезпечення протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів. Запропоновано класифікацію нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини щодо протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів. Визначено, що відсутні підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють питання методики і тактики розслідування правопорушень у сфері обігу підакцизних товарів.

Ключові слова: адміністративні правопорушення, нормативно-правове забезпечення, сфера обігу, підакцизні товари.

В статье проанализировано нормативно-правовое обеспечение противодействия правонарушениям в сфере оборота подакцизных товаров. Предложена классификация нормативно-правовых актов, регулирующих общественные отношения по противодействию правонарушениям в сфере оборота подакцизных товаров. Определено, что отсутствуют подзаконные нормативно-правовые акты, регулирующие вопросы методики и тактики расследования правонарушений в сфере оборота подакцизных товаров.

Ключевые слова: административные правонарушения, нормативно-правовое обеспечение, сфера обращения, подакцизные товары.

The article analyzes the legal and regulatory framework for counteraction to the offense in the field of excisable goods circulation. The classification of normative legal acts, which regulate public relations in relation to counteraction to offenses in the field of circulation of excisable goods, is proposed. It is determined that there are no sub-normative legal acts regulating questions of methodology and tactics of investigating offenses in the field of circulation of excisable goods.

Key words: administrative violations, normative legal provision, sphere of circulation, excisable goods.

Постановка проблеми. Ефективність будь-якого закону, всієї правової системи багато у чому залежить від наявності двох обов'язкових складових: законодавства і практики його застосування. Обидві потребують політичної волі, оскільки відсутність необхідного законодавства ніколи не зробить протидію правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів ефективною, а відсутність якісної практики застосування відповідних норм права перетворює закон на декларацію, тобто нормативно-правовий акт без реального механізму правозастосування.

Виключно законодавчими актами має встановлювати особливості оподаткування акцизним податком, а Кабінет Міністрів України забезпечувати проведення податкової політики в Україні, у свою чергу органи місцевого самоврядування встановлювати місцеві податки відповідно до закону для того, щоб кожен мав можливість сплачувати акцизний податок. При цьому у процесі виявлення та протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів уповноважені працівники правоохоронних органів повинні діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України.

Стан опрацювання. Питаннями нормативно-правового забезпечення заходів протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів приділяли увагу такі вчені, як О.М. Бандурка, Ю.В. Гаруст, О.Ю. Дрозд, С.В. Ківалов, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, С.І. Лепський, В.В. Черней, Ю.С. Шемшученко, С.А. Шепітько та інші. Наукові праці здобутки цих вчених мають вагомe значення для науки адміністративного права, але сучасні тенденції незаконного обігу підакцизних товарів зумовили потребу у розгляді нормативно-правового забезпечення протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів.

Мета цієї статті – здійснити характеристику нормативно-правового забезпечення протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів, а також визначити напрями удосконалення законодавства у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Законодавство щодо протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів за своєю суттю є сукупністю норм права, які регламентують підстави і порядок діяльності уповноважених правоохоронних органів у зазначеній сфері. На нашу думку, варто запропону-

вати наступну класифікацію нормативно-правового забезпечення протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів: 1) міжнародні правові акти, які є правовою основою протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів; 2) міжнародні двосторонні договори у сфері надання взаємної допомоги у кримінальних провадженнях; 3) законодавчі нормативно-правові акти, які є основою національного законодавства щодо протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів; 4) законодавчі нормативно-правові акти, які сприяють протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів; 5) законодавчі нормативно-правові акти, які визначають загальні положення щодо функціонування уповноважених суб'єктів по протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів; 6) нормативно-правові акти, які регламентують механізм притягнення до юридичної відповідальності за правопорушення у сфері обігу підакцизних товарів; 7) підзаконні нормативно-правові акти, які спрямовані на організацію забезпечення протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів.

1. *Міжнародні правові акти, які є правовою основою протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів.* Правове регулювання протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів повинно відбуватися з урахуванням сучасних тенденцій об'єднання зусиль і ресурсів правоохоронних органів у цьому напрямі в умовах глобалізаційних процесів та невідворотного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Це вимагає негайної адаптації вітчизняної законодавчої бази відповідно до чинних міжнародних стандартів, врахування кращих практик європейських країн у правозастосовній практиці.

Україна взяла на себе зобов'язання згідно з цілою низкою міжнародно-правових актів, які стали частиною національного законодавства. У зв'язку з цим, особливого значення набувають багатосторонні акти міжнародного права – міжнародні декларації, хартії, конвенції, меморандуми, угоди, пакти та акти міжнародних організацій, що стосуються співпраці під час кримінального провадження у справах щодо незаконного обігу підакцизних товарів.

На сьогодні у сфері боротьби зі злочинністю, у тому числі з незаконним обігом підакцизних товарів Україною підписано значну частину Конвенцій, які вже ратифіковано вищим законодавчим органом нашої держави, а саме: 1) Європейську Конвенцію про видачу правопорушників [1]; 2) Європейську Конвенцію про взаємну допомогу у кримінальних справах [2]; 3) Європейську Конвенцію про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками [3]; 4) Конвенцію про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна [4]; 5) Європейську конвенцію про передачу провадження у кримінальних справах [5]; 6) Конвенцію про передачу засуджених осіб [6]; 7) Конвенцію про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом [7]; 8) Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціо-

нальної організованої злочинності [8]; 9) Конвенцію Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму [9].

2. *Міжнародні двосторонні договори у сфері надання взаємної допомоги у кримінальних провадженнях.* Важливим є аналіз міжнародних документів, підписаних Україною з конкретними зарубіжними країнами, в яких встановлюються спільні правила, зобов'язання та норми, що регламентують порядок надання взаємної допомоги у кримінальних провадженнях. Це необхідно оскільки у випадку розслідування кримінального провадження щодо незаконного обігу підакцизних товарів важливим є конкретна співпраця вітчизняних правоохоронних органів із зарубіжними, яка відбувається у рамках двосторонніх міжнародних договорів. Розглядаючи питання організації протидії правопорушенням у сфері незаконного обігу підакцизних товарів, слід зазначити певну специфіку, притаманну діяльності цього виду у багатьох країнах світу, у тому числі й Україні. Згідно зі ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [10].

3. *Законодавчі нормативно-правові акти, які є основою національного законодавства щодо протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів.* Одним із системоутворюючих правових актів у цій сфері є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [11]. Так, відповідно до статті другої цього Закону України, оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [11]. Але такі закони не є узагальнюючими щодо правовідносин у напрямі протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів. Вони стосуються лише окремих напрямів і форм діяльності уповноважених правоохоронних органів у цьому напрямі.

4. *Законодавчі нормативно-правові акти, які сприяють протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів.* Пропонуємо лише навести перелік основних законодавчих нормативно-правових актів, які сприяють протидії правопорушенням у сфері незаконного обігу підакцизних товарів. Серед таких законодавчих нормативно-правових актів можна виділити такі 1) Податковий кодекс України [12]; 2) Митний кодекс України [13]; 3) Бюджетний кодекс України [14]; 4) Цивільний кодекс України [15]; 5) Господарський кодекс України [16]; 6) Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [17]; 7) Закон України «Про звернення громадян» [18].

Таким чином, вищезазначені нормативно-правові акти при виявленні та досудовому розслідуванні фактів протиправної діяльності щодо незаконного обігу підакцизних товарів мають сьогодні важливе значення, але містять норми опосередкованого регулювання. Ми вважаємо, що до норм опосеред-

кованого регулювання відносяться норми, в яких зміст зазначених категорій розглядається в контексті понять «підакцизні товари», «злочинність», «кримінальне провадження», а також котрі впливають зі змісту норм, орієнтування на які в аспектах цієї проблематики надає профілактичного, запобіжного та попереджувального характеру.

5. Серед законодавчих нормативно-правових актів, які визначають загальні положення щодо функціонування уповноважених суб'єктів по протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів, можна виокремити такі: 1) Закон України «Про Національну поліцію» [19]; 2) Закон України «Про Службу безпеки України» [20]; 3) Закон України «Про прокуратуру» [21]; 4) Закон України «Про Державну прикордонну службу України» [22]; 6) Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну фіскальну службу України» [23].

Таким чином, усі вищезазначені нормативно-правові акти містять тільки загальні положення щодо утворення або функціонування уповноважених підрозділів в органах, що ведуть боротьбу з незаконним обігом підакцизних товарів. При цьому у цих нормативно-правових актах тільки в основному зазначається про те, що такі підрозділи існують, а інколи уточняється, що їх основне завдання – це протидія злочинності відповідно до встановлених функціональних обов'язків та підслідності.

6. *Нормативно-правові акти, які регламентуються механізм притягнення до юридичної відповідальності за правопорушення у сфері обігу підакцизних товарів.* До кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу підакцизних товарів можна віднести такі: а) незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України); б) незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених контрольних марок акцизного збору (ст. 216 КК України); в) незаконне використання знаку для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 КК України) [24]. Серед адміністративних правопорушень у сфері обігу підакцизних товарів: а) порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами (ст. 156 КУпАП); б) зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка (ст. 164-5 КУпАП) [25].

Отже, вище перелічені нормативно-правові акти у своїй сукупності регламентують матеріальний і процесуальний механізм притягнення винних осіб до певного виду юридичної відповідальності у залежності від характеру та ступеня суспільної

небезпечності вчиненого правопорушення у сфері обігу підакцизних товарів.

7. *Підзаконні нормативно-правові акти, які спрямовані на організацію забезпечення протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів.* Отже, правова регламентація суспільних відносин не тільки законодавчими нормативно-правовими актами, але й підзаконними актами є типовим правовим явищем, яка також має відношення і до протидії правопорушенням у сфері незаконного обігу підакцизних товарів. У цьому аспекті підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України більш детального регламентують як порядок обігу підакцизних товарів, так і більш детально нормативно регламентують питання виявлення та протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів. Підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України детально регулюють порядок ввезення в Україну, виготовлення, зберігання, збут підакцизних товарів. У свою чергу, підзаконні нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України та Генеральної прокуратури України регулюють порядок виявлення, процесуального закріплення ознак правопорушення та його подальшого розслідування з метою притягнення винних осіб до певного виду юридичної відповідальності за вчинення суспільного небезпечного діяння у сфері обігу підакцизних товарів.

Висновки. За результатами аналізу законодавства автор дійшов висновку, що на сьогодні відсутні підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють питання методики і тактики розслідування правопорушень у сфері обігу підакцизних товарів. Вважаємо, що при розробленні положень методики протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів, поняття цих правопорушень не слід розглядати у широкому розумінні, оскільки більшість із них не тільки містять суттєві відмінності, а й різняться за механізмом і способом їх вчинення. У зв'язку з цим основні положення щодо їх протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів повинні мати диференційований самостійний характер, який підвищуватиме їх достовірність, практичну доцільність і значущість.

Таким чином, можна констатувати, нормативно-правове регулювання забезпечення протидії правопорушенням у сфері обігу підакцизних товарів передбачене міжнародними правовими актами, законодавчими і підзаконними нормативно-правовими актами. Зрозуміло, що тільки у своїй сукупності ці нормативно-правові акти регламентують сферу обігу підакцизних товарів і забезпечують діяльність уповноважених суб'єктів щодо протидії правопорушенням у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейська Конвенція про видачу правопорушників від 13 груд. 1957 р. Додатковий протокол до Європейської Конвенції про видачу правопорушників від 15 жовт. 1975 р. Другий додатковий протокол до Європейської Конвенції про видачу правопорушників від 17 берез. 1978 р. Ратифіковані із заявами і застереженнями Законом від 16 січ. 1998 р. № 43/98-ВР // Україна у міжнародно-правових відносинах. – К., 1996. – Кн. 1. – С. 1116-1131.

2. Європейська Конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квіт. 1959 р. Додатковий протокол до Європейської Конвенції про взаємну допомогу з кримінальних справ від 17 берез. 1978 р. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 8 листоп. 2001 р. Ратифіковані Законом України від 1 черв. 2011 р. № 3449-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 50. – Ст. 545.
3. Європейська Конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками від 30 листоп. 1964 р. Ратифікована Законом України від 22 верес. 1995 р. № 336/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 247.
4. Конвенція про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна від 14 верес. 1963 р. Ратифікована Указом Президіуму Верховної Ради УРСР від 21 груд. 1987 р. № 5049-XI // Україна у міжнародно-правових відносинах. – К., 1996. – Кн. 1. – С. 331-343.
5. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах від 15 трав. 1972 р. Ратифікована Законом України № 339/95-ВР від 22 верес. 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 250.
6. Конвенція про передачу засуджених осіб від 21 берез. 1983 р. Додатковий протокол до Європейської Конвенції про передачу засуджених осіб від 18 груд. 1997 р. Ратифікована Законом України від 3 квіт. 2003 р. № 718-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – Ст. 228.
7. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листоп. 1990 р. Ратифікована із заявами і застереженнями Законом України від 17 груд. 1997 р. № 738/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 16. – Ст. 72.
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листоп. 2000 р. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 31 трав. 2001 р. Ратифікована Законом України від 2 квіт. 2013 р. № 159-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 10. – Ст. 108.
9. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму від 16 трав. 2005 р. Ратифікована Законом України від 17 листоп. 2010 р. № 2698-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 12. – Ст. 81.
10. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
11. Про оперативну-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
12. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.
13. Митний кодекс України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.
14. Бюджетний кодекс України від 08 лип. 2010 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – Ст. 572.
15. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
16. Господарський кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
17. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282.
18. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовт. 1996 р. № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
19. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
20. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
21. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
22. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квіт. 2003 р. № 661-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208.
23. Про Державну фіскальну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 трав. 2014 р. № 236 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 55. – Ст. 1507.
24. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
25. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 груд. 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.